

W najnowszym, 147 numerze „Didaskaliów”

Swinarski

Beata Guczalska. Znane i nieznane listy Konrada Swinarskiego

Artykuł przytacza nowo opracowane listy Konrada Swinarskiego, przekazane przez doktora Petera Seyfferta – kuzyna wybitnego reżysera. Wciąż słabo znane, częściowo tylko odkryte wątki biograficzne stają się dla Beaty Guczalskiej najważniejszymi punktami, które wzbogacają wiedzę na temat niespokojnego życia artysty. Korespondencja Swinarskiego z jego berlińskimi krewnymi z lat 1944–1974 porusza tematy ciężące reżyserowi najbardziej: przynależności narodowej i orientacji seksualnej. Autorka zwraca równocześnie uwagę na autocenzurę piszących, splatające się wątki prywatne i karierę teatralną oraz konfrontuje treść korespondencji z punktem widzenia żony artysty, Barbary Swinarskiej.

Grotowski

Leszek Kolankiewicz. Świntuch, bluźnierca, pantokrator, guru, heretyk, Grotowski

Leszek Kolankiewicz opisuje wybrane obszary życia artystycznego i aktywności politycznej Jerzego Grotowskiego, skupiając się na jego relacjach z Kościołem katolickim. Umieszczając swoje rozpoznania w kontekście politycznym okresu PRL-u, zestawia wybrane spektakle i wypowiedzi Grotowskiego z działaniami Krzysztofa Pendereckiego, Tadeusza Różewicza, Czesława Miłosza i Olivera Frljica. Autor pisze o Teatrze Źródeł i stara się znaleźć formułę myślową dla opisu tych działań, odwołuje się m.in. do Marii Janion i jej analiz polskiego romantyzmu. Kolankiewicz opisuje wybrane spektakle, m.in. „Apocalypsis cum figuris” i „Studium o *Hamlecie*”. Zwraca uwagę na rozbieżności między recepcją tych spektakli jako antyreligijnych czy antykościelnych a wypowiedziami samego reżysera.

Scena publiczna

Tomasz Fryzeł. Sceny sprawy Dreyfusa: degradacja

Tomasz Fryzeł analizuje widowisko procesu Alfreda Dreyfusa (5 stycznia 1895 roku), francuskiego kapitana żydowskiego pochodzenia, który w 1894 roku został niesłusznie skazany na karę degradacji i zesłanie do kolonii karnej. Autor przedstawia sytuację społeczno-polityczną we Francji drugiej połowy XIX wieku, zwracając szczególną uwagę na status Żydów oraz skutki pokoju frankfurckiego. Opisuje przygotowania do ceremonii oraz jej przebieg. Odwołując się do ówczesnych relacji prasowych (m.in. teksty Leona Daudeta, Maurice’a Barrèsa i Theodora Herzla) oraz materiałów ikonograficznych, zauważa, że

dopełnieniem widowiska było jego medialne zapośredniczenie, które przyjęło formę równoległego performansu – ceremonia, pozornie wpisująca się w nowoczesny, republikański porządek, na łamach prasy przedstawiana była jako przednowoczesna kaźń.

Dorota Semenowicz. Próbka rewolucji: „Parawany” 1966

Algierska wojna o niepodległość (1954–1962) przez wiele lat stanowiła we Francji temat tabu. Gdy w 1966 roku odbyła się prapremiera dramatu Jeana Geneta „Parawany”, poruszającego w sposób kontrowersyjny kwestie konfliktu w północnej Afryce, środowiska prawicowe i kombatanckie organizowały przed teatrem demonstracje przeciw dotowaniu podobnych przedstawień z budżetu państwa, a do teatru wrzucano szczury i gaz łzawiący, żądając zdjęcia spektaklu z afisza. W temacie Algierii przez całe lata sześćdziesiąte skupiały się wszystkie napięcia francuskiej polityki. Artykuł przedstawia przebieg jednego z najgłośniejszych skandali teatralnych Francji, kontekst społeczno-polityczny, w jakie wydarzenie się wpisywało oraz sytuuje je w historii francuskiego teatru.

Karolina Prykowska-Michalak. Jak zniszczyć światowej klasy teatr przed upływem jednego sezonu? Fiasko pomysłu Nowej Volksbühne

Berlińska Volksbühne przeżywa poważny kryzys, nie tylko w sferze artystycznej, ale także w strukturach organizacyjnych. Gdy w lipcu 2017 roku zakończył swoją dyрекcję Frank Castorf, politycy ds. kultury w Senacie Berlina zaproponowali nowe rozwiązania strukturalno-organizacyjne, które okazały się nietrafne. Polityka dość radykalnie zaingerowała w delikatną sferę życia teatralnego. Karolina Prykowska-Michalak opisuje sytuację polityczno-organizacyjną, która doprowadziła do poważnego kryzysu Volksbühne.

Meyerhold

Małgorzata Jabłońska. Pamięć ciała a archiwalny projekt edukacyjny

Małgorzata Jabłońska analizuje biomechanikę teatralną Wsiewołoda Meyerholda w kontekście koncepcji archiwum i repertuaru Diany Taylor. Specyficzna sytuacja biomechaniki polega na ingerencji władzy państwowej (skonfiskowane archiwum, nazwisko twórcy objęte zakazem cenzorskim w latach 1938–1955) w procesy jej przekazu i powtórny wprowadzeniu jej do obiegu kultury po dwudziestu latach przerwy w postaci praktyki fizycznej i opracowań dokumentów. Ich charakterystyczna ułomność i wzajemne oddziaływanie stanowią przykład skomplikowanych relacji pomiędzy archiwum a

repertuarem. Małgorzata Jabłońska posługuje się własnym doświadczeniem treningu biomechaniki oraz dokumentami z archiwum Meyerholda ukazującymi oryginalny kontekst jej funkcjonowania w programach nauczania tworzonych przez Meyerholda w latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku.

Katarzyna Osińska. Od baroku do awangardy. Hiszpańskie konteksty twórczości Wsiewołoda Meyerholda

Wystawiając przed 1917 rokiem dramaty Calderona, Meyerhold odnalazł w nich wzorzec teatru rozumianego jako gra. W inscenizacjach „Uwielbienia krzyża” nawiązywał do technik hiszpańskiego *corrales de comedia*. W artykule przedstawiony został proces ewolucji tych rozwiązań zastosowanych po 1917 roku w inscenizacjach dramatów innych autorów, ze szczególnym uwzględnieniem techniki montażu oraz organizacji przestrzeni scenicznej. Meyerhold dokonał syntezy odkryć wywiedzionych z teatru barokowego z założeniami konstruktywizmu, co dało w efekcie architektoniczne traktowanie przestrzeni z wyraźnie zaznaczoną wertykalnością. Posługując się technikami fragmentaryzacji i montażu, reżyser odwoływał się zarówno do ich funkcji scalającej, jak i rozpraszającej. Stąd w wielu jego spektaklach z lat dwudziestych i początku trzydziestych XX wieku pojawiały się dysonanse, deformacje, które sprawiły, iż jego twórczość była odbierana jako niejednoznaczna, mroczna, a zatem sprzeczna z dominującym w awangardzie radzieckiej paradygmatem.

Repertuar

Katarzyna Waligóra. Mapy problemów społecznych

Katarzyna Waligóra recenzuje spektakle Biennale Warszawa: „Globalną wojnę domową” Pawła Wodzińskiego i „Modern Slavery” Bartosza Frąckowiaka. Autorka docenia estetykę i konwencję przedstawień oraz zaangażowane aktorstwo. Do obu spektakli ma jednak zastrzeżenia. W „Globalnej wojnie domowej”, która miała pokazać proces narastania i rozprzestrzeniania się faszystującego dyskursu, brakuje jej zdaniem wnikliwszej analizy zacytowanych wypowiedzi działaczy politycznych. W *Modern Slavery*, traktującym o współczesnym niewolnictwie, dyskomfort autorki wywołują próby zawłaszczania autentycznych historii oraz zrównanie doświadczenia różnych grup narodowych. Przywołując szereg pozateatralnych wydarzeń zorganizowanych w ramach Biennale Warszawa, Waligóra docenia próbę stworzenia warunków do wymiany między artystami, badaczami a działaczami.

Justyna Wota. Dwie strony

Justyna Wota recenzuje „Żaby” w reżyserii Michała Borczucha z warszawskiego Teatru Studio. Autorka rozpoczyna od próby rozszyfrowania sensów kilku początkowych scen – opisując je, wyłuszcza ich wiodącą tematykę i charakteryzuje pojawiające się w nich postaci, zwracając uwagę na istotne przesunięcia względem antycznego tekstu Arystofanesa. Wota wychwytuje także zabiegi twórców mające oddziaływać na widza i wciągać go w przedstawiane na scenie działania. Zwraca uwagę na osobliwe aktorstwo balansujące na granicy odgrywania roli i wydawania prywatnych sądów oraz na mnogość tekstów wykorzystanych w przedstawieniu. Autorka podkreśla wyjątkowość drugiej części przedstawienia, osnutej wokół autorskich popisów dwójki homoseksualnych aktorów: Janka Sobolewskiego i Roberta Wasiewicza.

Beata Guetzalska. Ważka czy kamień

Beata Guetzalska recenzując spektakl „Wyjeżdżamy” w reżyserii Krzysztofa Warlikowskiego (Nowy Teatr w Warszawie), przygląda się jego warstwie narracyjnej bazującej na tekście „Pakujemy manatki”. Zwraca uwagę, że dramat Hanocha Levina staje się w spektaklu nie tyle „komedią na osiem pogrzebów”, ile panoramą społecznych nastrojów. Zdaniem Autorki mieszające się międzypokoleniowe perspektywy służą reżyserowi do uniwersalizacji doświadczeń teatralnych.

Maksymilian Wroniszewski. „Artystyczna uczta”

Maksymilian Wroniszewski zwraca uwagę na zachowawczość „Trojanek” Jana Klaty, zrealizowanych w Teatrze Wybrzeże w Gdańsku. Autor spekuluje, dlaczego trudno dopatrzeć się w spektaklu spodziewanych aluzji politycznych. Według niego przedstawienie uwypukla głównie strukturę tragedii greckiej, wiernie oddaje fabułę, stroniąc od „symbolicznych przesunięć”. Tekst nie tyle poszerzony jest o nowe sensory, co raczej uzupełniony zaczerpniętymi z innych utworów Eurypidesa partiami Agamemnona i Odyseusza, a pod koniec także epilogiem. Autor podkreśla solidność wykonania spektaklu i dobry poziom gry aktorskiej, a także metateatralny charakter samego zakończenia. Twierdzi jednak, że sama inscenizacja niewiele wnosi do rozumienia rzeczywistości.

Dorota Sosnowska. Taniec dla turystów

Dorota Sosnowska opisuje, jak podjęta w „Spektaklu dla turystów” Wojtka Ziemilskiego wycieczka w taniec nowoczesny przekształca się w podróż po Polsce i jej współczesności. Według autorki ruch i ciało stają się katalizatorem licznych, niekiedy niemożliwych do rozstrzygnięcia, pytań. Sosnowska przywołuje koncepcję politycznej formacji prowadzenia podążania André Lepeckiego, aby wskazać dynamikę zmiany ról i pozycji, zasad postrzegania oraz pasywności i zaangażowania, w przestrzeni tańca rozumianego jako projekt polityczny.

Ada Ruszkiewicz. Po drugiej stronie kurtyny

Autorka recenzuje przedstawienie Mai Kleczewskiej „Jak wam się podoba” z kieleckiego Teatru im. Stefana Żeromskiego. Zwraca uwagę na specyficzne zaaranżowanie teatralnej przestrzeni – inscenizacja Szekspirowskiego dramatu rozgrywa się w znacznej części na widowni – oraz istotne przesunięcia i zmiany dokonane przez twórców przedstawienia względem tekstu Szekspira. Ruszkiewicz sięga do opisu kostiumów i decyzji obsadowych, by scharakteryzować postaci i łączące je relacje. Wymienia też zastosowane w przedstawieniu chwyt multiplikacyjne i duplikacyjne, doszukując się w nich możliwych interpretacji spektaklu. Ruszkiewicz wspomina oniryczną atmosferę i estetyczne dopracowanie przedstawienia, puentując, że osłabia to jego krytyczny potencjał.

Aneta Głowacka. Drzewo-dziwo

Autorka recenzuje spektakl „Postać dnia / siedem reakcji na jedno zdarzenie, czyli opowieść teatralna o aktorze Przegrodzkim” w reżyserii Seba Majewskiego zrealizowany przez Teatr Polski w Podziemiu we współpracy z Ośrodkiem Kultury i Sztuki we Wrocławiu oraz z Instytutem im. Jerzego Grotowskiego. Na wstępie autorka przywołuje postać Igora Przegrodzkiego, zaznacza jednak, że spektakl Majewskiego nie jest biografią uznanego wrocławskiego aktora. Historia Przegrodzkiego staje się dla twórców podłożem do rozważań nad sytuacją Teatru Polskiego we Wrocławiu, który na skutek niszczycielskich działań nowej dyrekcji traci znaczenie na teatralnej mapie Polski.

Dominika Bremer. Obyczajowa rewolucja dziewczyn z pamiętników!

Dominika Bremer recenzuje spektakl „Dziewczyny opisują świat” Aleksandry Jakubczak (Scena Robocza w Poznaniu). Autorka opisuje, w jaki sposób powstał spektakl i jakie materiały stały się bazą dramaturgiczną. Bremer zwraca uwagę na wybrane wątki

dziewczyńskich pamiętników: mieszanie prywatnego z publicznym, potoczność języka, naiwność pragnień i marzeń. Dla autorki wartościowe wydają się te decyzje reżyserskie i dramaturgiczne, które sprawiły, że spektakl pozbawiony został ciężaru teoretycznego, propozycji intelektualnych trybów czytania zapisków młodych dziewczyn. Jakubczak pozwoliła na pojawienie się autonomicznych głosów.

Jakub Papuczys. Efektowne historie

Jakub Papuczys rozpoczyna swoją recenzję „Króla” Moniki Strzępki z warszawskiego Teatru Polskiego im. Arnolda Szyfmana od streszczenia głośnej książki Szczepana Twardocha. Zwraca uwagę, że adaptacja Pawła Demirskiego nie odbiega zanadto od powieściowego pierwowzoru. Nadmienia, że spektakl Strzępki i Demirskiego może pochwalić się efektowną scenografią i wyjątkowo starannie przygotowaną choreografią, przywodzącą na myśl filmowe skojarzenia. Papuczys porównuje przestępczy świątek opisany przez Twardocha do tego, który wykreowali na scenie Strzępka z Demirskim – podkreśla odmienny sposób przedstawienia problematyki przemocy i próbę rozszczęlnienia seksistowskiej ramy narzuconej przez powieść. Zaznacza jednak, że choć twórcy sygnalizują swoją niezgodę na książkową konwencję, nie decydują się na jej dekonstrukcję.

Opera

Dorota Krzywicka-Kaindel. Oszolomienie

Dorota Krzywicka-Kaindel opisuje w swojej recenzji realizację opery „The Bassarids” Wystana Hugh Audena i Chestera Simona Kallmana w reżyserii Krzysztofa Warlikowskiego wystawioną w ramach Salzburger Festspiele. Autorka zwraca uwagę na aktualność libretta opartego na „Bachantkach” Eurypidesa, gdzie ponad dwa tysiące lat temu zawarto temat ślepego podążania za populistami w stronę radykalizmu. Krzywicka-Kaindel przygląda się również rozwiązaniom scenograficznym i reżyserskim, które według niej oddają nastroje wewnątrz sztuki.

Jolanta Łada-Zielke. Lohengrin prądotwórczy

Jolanta Łada-Zielke recenzuje operę „Lohengrin” Richarda Wagnera w reżyserii Yuwala Sharona (Richard Wagner Festspiele). Autorka zwraca uwagę na obecność i sukces polskich artystów na scenie Bayreuth. Opisuje inscenizację, zwracając uwagę na krytyczne głosy

recenzentów, dotyczące zbyt mrocznej atmosfery spektaklu. Autorka zastanawia się, w jaki sposób Sharon zaktualizował treść „Lohengrina” i jak przedstawił bohaterki opery Wagnera.

Natalia Jakubowa. Po zmierzchu – i bez bogów

Tekst Natalii Jakubowej jest krytyczną analizą inscenizacji „Die Ring-Trilogie” z Theater an der Wien, powstałej na podstawie „Pierścienia Nibelungów” Richarda Wagnera. W spektaklu części tetralogii zostały przemieszane, co według Jakubowej ma wywołać efekt wyobcowania i zmusić widza do refleksji. Autorka opisuje przebieg przedstawienia, podkreślając wagę rezygnacji z meta-fabuły, czyli wyjaśniania tego, co się dzieje na ziemi, poprzez to, co się dzieje na Olimpie. Jakubowa wskazuje mocne i słabe strony koncepcji Tatjany Gürbaci, przede wszystkim polemizując ze sposobem przedstawienia postaci Brünhildy.

Taniec

Justyna Stasiowska. Analogowy transhumanizm

Recenzja performansu „More” (choreografia: Ramona Nagabczyńska) napisana przez Justynę Stasiowską koncentruje się na intertekstualności spektaklu i zawartych w nim odniesieniach do kultury popularnej, nowych mediów oraz koncepcji humanistycznych z końca XX wieku. Wyraża się to w zastosowaniu klisz wizualnych w ruchu performerek – Ramonę Nagabczyńską i Magdę Jędrę – oraz w muzyce i wizualizacjach.

Pamela Bosak. Dialogi o tańcu

Pamela Bosak opisuje VI Międzynarodowy Festiwal Tańca Współczesnego Kroki w Krakowie. Autorka przybliży stworzony przez Jadwigę Majewską program, oscylujący wokół hasła „dialogujący”. Opisuje wybrane przedstawienia („Tabula”, „Spectral Layers of Movement”, „Babie lato”, „Trigger” i „Ostatnie solo K.”), zwracając uwagę na relacje tancerek i tancerzy z innymi mediami, materialnością przedstawienia i przestrzenią. Bosak podkreśla znaczenie małych produkcji, uważa, że ich uwzględnienie w programie to ważny gest kuratorski.

Festiwale

Maryla Zielińska. Od wschodu do zachodu, od narodzin do śmierci

Maryla Zielińska opisuje XXIV Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Kontakt” w Toruniu. Za najmocniejszy punkt programu uznaje spektakl „Requiem dla L.” les ballets C de la B. Zielińska docenia też szwajcarski spektakl „Leonce i Lena” w reżyserii Toma Luza oraz zwraca uwagę na małe, performatywne przedstawienia (m.in. monodram Marusi Sokolnikowej „Marusia”), a także pokaz Teatru.doc, który jej zdaniem nabrał szczególnego wymiaru w związku ze śmiercią jego założycieli. Autorka wyraża natomiast rozczarowanie propozycjami zza wschodniej granicy, polemizując z decyzją jury o przyznaniu nagrody reżyserskiej dla Dmitrija Krymowa.

Joanna Braun. Między marzeniem a spełnieniem. Festiwal ze śmiercią w tle

Joanna Braun relacjonuje przebieg XXVIII Międzynarodowego Festiwalu Sztuki Lalkarskiej, który odbył się 22–26 maja w Bielsku-Białej. Autorka opisuje warstwę plastyczną spektakli oraz zwraca uwagę, w jaki sposób zrealizowany był w nich temat śmierci. Podkreśla z jednej strony różnorodność podejść, a z drugiej – łączącą przedstawienia tendencję do artykułowania pytań pozostawionych jednak bez odpowiedzi.

Teatr w książkach

Ewa Guderian-Czaplińska. W sieci

Artykuł jest zarazem recenzją książki Krystyny Duniec „Dwudziestolecie. Przedstawienia”, jak i próbą przemyślenia możliwych ujęć problemów międzywojnia widzianych z perspektywy teatru. W książce, przedstawiającej wielorakie związki teatru z rzeczywistością dwudziestolecia międzywojennego, autorka celowo prezentuje spektakle mniej znane, diagnozujące jednak najważniejsze kwestie społeczne i polityczne epoki. Figury pająka i sieci zostały w artykule wykorzystane dla podkreślenia ambiwalentnego stosunku do schedy po dwudziestoleciu (podziw dla społecznych innowacji czy energii odbudowy – przerażenie agresywną i bezwzględną polityką) i wydobywania metody „terapii ekspozycyjnej” zastosowanej przez autorkę, a więc skonfrontowania czytelników z obrazem epoki pozbawionym akcentów nostalgicznych, za to wymagającym dokonania samodzielnych interpretacji w oparciu o dane archiwalne zebrane w postaci fotografii, przedruków prasowych i filmów.